MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
NOEL CUSCHIERI

Seduta tal-25 ta' Frar, 2005

Citazzjoni Numru. 413/2001/1

Kawza fil-lista: 33

Il-Kummissjoni Nazzjonali Persuni b' Dizabilita'
Vs
Michele Peresso Limited

Il-Qorti,

Rat l-att tac-citazzjoni li permezz tieghu l-attrici ppremettiet u talbet hekk:

Peress illi fid-19 April 2000 l-attrici rceviet ilment dwar nuqqas ta' access ghall-bini maghruf bhala Europharma f'Psaila Street Birkirkara liema bini huwa proprjeta' tas-socjeta konvenuta, u mill-liema bini jinbiegh apparat intiz ghal uzu minn persuni b'dizabilita.

Peress illi dan il-fatt jikkostitwixxi diskriminazzjoni fil-konfront tal-persuna li ghamlet l-ilment ai termini ta' l-Att

Dwar Opportunitajiet Ndaqs (Persuni b'Dizabilita) (Att I/2000).

Peress illi dan il-bini huwa proprjeta ta', u n-negozju hemm gestit huwa tas-socjeta' konvenuta.

Peress illi l-attrici nfurmat lis-socjeta' konvenuta b'dan l-ilment f'l-20 ta' April 2000 (Dok A).

Peress illi minkejja korrispondenza fit-tul bejn il-kontendenti u laqgha fuq il-post, is-socjeta' konvenuta naqset li taghti informazzjoni definittiva dwar meta ser taghmel dak kollu necessarju sabiex tigi rimedjata s-sitwazzjoni.

Peress illi ghalkemm l-attrici ghamlet proposta sabiex din il-kwistjoni tigi riferita ghall-arbitragg, is-socjeta' konvenuta ma tat l-ebda risposta (Dok B).

Peress illi ai termini ta' l-Att 1 tas-sena 2000 u l-Avviz Legali numru 13/2001 il-Kummissjoni attrici ghandha s-setgha li tirreferi hi kwistjonijiet quddiem din il-Qorti.

Jghid ghalhekk il-konvenut ghaliex m'ghandhiex din l-Onorabbli Qorti:

1. tiddikjara li s-socjeta' konvenuta hija hatja ta' diskriminazzjoni ai termini ta' l-artikoli 12(1)(C) ta' l-Att 1 tas-sena 2000.

2. tipprefiggi zmien qasir u perentorju li fih is-socjeta konvenuta ghandha taghmel ix-xogholijiet kollha necessarji sabiex tipprovdi access liberu fil-bini maghruf b'l-isem Europharma Psaila Street Birkirkara.

3. occorrendo tipprefiggi wkoll zmien qasir u perentorju li fih is-socjeta konvenuta ghandha tissottometti kull applikazzjoni necessarja ma' l-Awtorita ta' l-Ippjanar, ghall-permessi relattivi.

Bl-ispejjes inkluz dawk tal-protest gudizzjarju tas-6 ta' Dicembru 2000, kontra s-socjeta konvenuta mil-lum ingunta ghas-subizzjoni.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tas-socjeta' konvenuta li biha eccepiet:

1. Illi t-talbiet tal-Kummissjoni attrici ghandhom jigu respinti billi kemm a tenur ta' l-Att Nru. 1 tas-sena 2000 kif ukoll a tenur ta' l-A.L.13/2001 hi m'ghandhiex il-poter li tintavola kawza bil-mod kif intavolat din il-kawza; fil-fatt hi ghandha biss poter tirreferi l-kaz quddiem din l-Onorabbli Qorti u mhux tagixxi minflok il-persuna li allegatament giet diskriminata.

2. Illi subordinatament u minghajr pregudizzju ma gietx segwita mill-Kummissjoni l-procedura kkontemplata fl-Att u fl-Avviz Legali msemmija aktar `l fuq.

3. Illi, subordinatament u minghajr pregudizzju, is-socjeta eccipjenti mhijiex hatja ta' diskriminazzjoni ai termini ta' l-artikolu 12(1)(C) ta' l-Att 1 tas-sena 2000 billi hemm access adegwat ghal persuni b'dizabilita ghall-"bini maghruf bhala Europharma f'Psaila Street Birkirkara"; fil-fatt is-socjeta eccipjenti hija pijuniera fil-qasam ta' access ghal persuni b'dizabilita billi hafna snin qabel ma dahal in vigore l-Att invokat mill-Kummissjoni attrici hija kienet diga' hasbet ghall-htigijiet ta' persuni b'dizabilita illi jkollom bzonn juzaw il-bini taghha fi Psaila Street, Birkirkara.

4. Illi, subordinatament u minghajr pregudizzju, il-talbiet tal-Kummissjoni attrici ghandhom jigu respinti billi fil-konfront tas-socjeta' konvenuta japplikaw partijiet ohra ta' dan l-Att de quo fosthom s-subartikolu (2) ta' l-artikolu 12.

5. Illi jekk xi hadd qieghed jipprattika xi forma ta' diskriminazzjoni hija proprju l-Kummissjoni attrici illi ghal skop(ijiet) li taf hi biss iddecidiet li l-ewwel mira taghha ghandha tkun is-socjeta eccipjenti u dan meta fil-pajjiz huma eluf ta' postijiet, inkluzi dipartimenti governattivi u

postijiet pubblici, fejn l-access ghal persuni b'dizabilita mhux talli mhux adegwat imma hu ghal kollox inezistenti.

Rat id-dikjarazzjonijiet guramentati tal-partijiet u l-listi tax-xhieda;
Rat l-atti kollha tal-kawza;
Semghet il-provi bil-gurament;
Ikkunsidrat;

Kwadru tal-fatti
Illi l-vertenza li wasslet ghall-proceduri odjerni originat minn ilment li l-Kumissjoni rceviet fis-19 ta' April 2000 minn persuna b' dizabilita' fizika, fis-sens li kien hemm nuqqas ta' access adegwat fil-kumpless maghruf bhala Europharma sitwat go Psaila Street Birkirkara, gestit mis-socjeta' konvenuta, u senjatament dik il-parti li taghti ghall-medical centre minn fejn jinxtara apparat mehtieg ghall-persuni b' dizabilita.' L-ilment kien jikkoncerna rampa li hemm fuq il-faccata tal-bini.

Illi il-Kummissjoni in esekuzzjoni tal-manzjonijiet taghha inizjat investigazzjonijiet dwar il-kaz u b' ittra datata 20 ta' April 2000 informat lis-socjeta' konvenuta b' dan l-ilment. Giet skambjata korrispondenza u saru laqghet bejn iz-zewg partijiet, saret ukoll proposta minn naha tal-Kummissjoni sabiex il-kaz jigi riferut lil arbtitragg, izda b' ezitu negattiv, bir-rizultat li, wara li kien sar protest gudizzjarju minn naha attrici, il-kaz gie eventwalment riferut lil din il-Qorti permezz tac-citazzjoni odjerna prezentata fl-14 ta' ta' Marzu 2001.

Illi gurnata wara l-prezentata tal-att tac-citazzjoni, u cioe' fil-15 ta' Marzu 2001 is-socjeta' konvenuta pprezentat applikazzjoni lill-Awtorita' tal-Ippjanar sabiex isiru x-xogholijiet mehtiega sabiex ir-rampa de quo tkun konformi mal-kriterji tal-accessibilita'; u fit-30 ta' Awissu tal-istess sena l-applikazzzjoni giet approvata, izda minkejja dan, ix-xogholijiet baqghu ma sarux. Sussegwentement fil-21 ta' Mejju 2002 gew prezentati pjanti godda minn naha tas-socjeta' konvenuta, izda din ghadha pendenti, bir-rizultat li sallum ix-xogholijiet rimedjali ghadhom ma sarux.

Konsiderazzjonijiet tal-Qorti

Illi in sostanza l-ilment maghmul mill-Kummissjoni jikkoncerna rampa li hemm faccata tal-bini, u li taghti access ghall-main display area tal-istess bini. Huwa sostnut minn naha tal-Kummissjoni li din ma tikkostitwixxix access adegwat primarjament stante li hija wieqfa wisq u li ghalhekk tipprezenta diffikulta' kbira ghal min ikun f' wheelchair u jrid jitla' r-rampa, u perikoluza ghal min irid jinzilha. In-nuqqasijiet ossia d-difetti ta' din ir-rampa li jirrenduha mhux konformi mal-kriterji tal-accessibbilita' gew konfermati mill-Perit Hector Zammit, inkarigat mill-attrici biex jaghti l-parir tekniku f' dan ir-rigward, liema difetti jinsabu dettaljatament indikati f' rapport tieghu li jgib id-data tas-26 ta' Frar 2000.[1] Dan il-Perit ikkonferma li huwa bbaza r-rapport tieghu fuq pjanti maghmula mill-Perit tas-socejta' konvenuta, u fl-affidavit tieghu spjega li "mhux kull rampa tipprovdi access lil persuna b' dizabilita' ghaliex fost il-kriterji ta' l-accessibilita' hemm fost ohrajn il-wisgha-rampa, il-gradient, it-texture tal-wicc u hand-rails."[2]

Il-pretensjoni tal-Kummissjoni attrici hija li dawn id-difetti fir-rampa jirrenduha inidonea ghall-uzu intiz u jirrendu l-post mhux facilment accessbbli ghal persuna b' dizabilita' bi ksur ta' dak li hemm kontemplat fil-paragrafu [c] tas-sub inciz [1] tal-Artikolu 12 li jirravviza stat ta' diskriminazzjoni kontra persuni b' dizabilita' relattiv ghall access ghall-bini uzat mill-pubbliku, "[c] ghar-rigward ta' l-ghoti ta' mezzi ta' dhul f' dak il-post inkluz kull tibdil mehtieg f' dak il-post jew facilitajiet sabiex id-dhul ikun possibbli."

Tenut kont tas-sottomissjonijiet u tal-eccezzjonijiet sollevati mis-socjeta' konvenuta huma opportuni s-segwenti osservazzjonijiet:

[1] Fl-ewwel lok giet eccepita l-irritwalita' tal-procedura adoperata mill-attrici meta dina rreferiet il-kaz taghha lil din il-Qorti permezz ta' citazzjoni. Hija ssostni li l-poter moghti lilha bil-ligi u cioe' mill-Att 1 tas-sena 2000 huwa li din tirreferi l-kaz lil Prim Awla tal-Qorti Civili u mhux li

[1] Fol.34
[2] Fol.22

“tagixxi minflok il-persuna li allegatament giet diskriminata.”[3]

In propositu l-Qorti tosserva li din l-eccezzjoni ta’ natura proceduralı tirrigwarda l-mod kif il-Kummissjoni, wara li tkun investigat il-kaz u ghamlet kull sforz sabiex il-vertenza bejn il-partijiet tkun solvuta, ghandha, f’ kaz ta’ ezitu negattiv, tirreferi l-kaz lil din il-Qorti. Jigi osservat li, ghalkemm l-Att precitat u r-regolamenti tas-sena 2001, juzaw it-terminu “tirreferixxi” [fit-test ingliz “refer”] ma hemmx indikata il-procedura formali li biha l-Kummissjoni ghandha tesegwixxi din il-funzjoni taghha. Ghaldaqstant il-Qorti hi tal-fehma li, fil-mankanza ta’ forma preskritta mill-ligi, il-Kummissjoni kienet legalment korretta li tipprocedi bil-mod ordinarju tac-citazzjoni, tenut kont ukoll tal-fatt li l-kaz qed jigi riferut lill-Qorti fil-kontradittorju proprju minnhabba litigju ezistenti bejn il-partijiet u l-Qorti qeghda tigi invokata sabiex tirrisolvi l-kwistjoni skond il-ligi.

Dan isib konfort fid-dispost tal-Artikolu 125, kif ukoll tal-Artikolu 161 li fis-sub inciz [1] jiddisponi li fil-Prim’ Awla tal-Qorti Civili “il-procedimenti ordinarjament jitmexxew b’ citazzjoni” u s-sub inciz [2] jiddisponi li “Il-procedimenti jistghu jitmexxew b’ rikors fil-kazijiet preskritti bi jew skond xi ligi.” Ghalhekk in mankanza, fil-mument tal-prezentata tac-citazzjoni, ta’ ligi li tippreskrivi xort’ ohra, il-mod kif ghandha tigi adita l-Prima Awla tal-Qorti Civili fi proceduri kontenzjuzi huwa bil-mezz tac-citazzjoni. Ghal dawn ir-ragunijiet din l-eccezzjoni hija nfondata fid-dritt, stante li ma jirrizultax li l-procedura adoperata tmur kontra xi disposizzjoni tal-Att numru 1 tas-sena 2000 u tal-Avviz Legali 13/2001, li kienu vigenti f’dak iz-zmien.[4]

[2] Illi t-tieni eccezzjoni tal-konvenuta hi fis-sens li l-Kummissjoni ma segwietx il-procedura kontemplata fl-imsemmija ligijiet. In propositu l-Qorti tosserva li, filwaqt li ma giex indikat mis-socjeta’ konvenuta ghal liema parti

[3] Nota tal-eccezzjonijiet – fol.11
[4] Jigi rilevat li l-kontenut tal-Avviz Legali 3 tas-sena 2002 m’ ghandux jippregudika l-posizzjoni tal-attrici f’ dawn il-proceduri, stante li dana gie promulat wara l-prezentata tac-citazzjoni odjerna.

tal-ligi qeghda tirreferi, mill-provi jirrizulta li l-procedura preskritta mill-ligi giet segwita. Di fatti rrizulta pacifiku li fl-20 ta' April 2000 il-Kummissjoni informat lill-konvenuti bl-ilment li kellha, u talbet ghall-kummenti taghhom u li ser tkompli bl-investigazzjonijiet. Konsegwenzjalment giet skambjata korripsondenza bejn il-partijiet, saru laqghat, tfasslu pjanti u gew skambjati, sar protest gudizzjarju minn naha tal-attrici u kontro protest minn naha l-ohra, saret ittra legali interpellatorja kontenenti wkoll stedina minghajr success sabiex il-kwistjoni tigi riferuta ghal arbitragg; izda dan kollu b' ezitu negattiv. Dan jissodisfa l-vot tal-ligi u senjatament r-regolament numru [5] tal-imsemmi Avviz Legali li jiddisponi li l-Kummissjoni tista' tirreferi l-kaz lill-Prim Awla tal-Qorti Civili "after it has made every effort to resolve the matter amicably between all the parties, including resolving the matter by means of arbitration according to the Arbitration Act". Ghalhekk anke din l-eccezzjoni hija insostenibbli.

[3] Illi punt iehor sollevat minn naha konvenuta u li jimmerita li jigi kkunsidrat f' certu dettal huwa dak bazat fuq il-principju lex non habet oculo retro u cioe' li l-ligi tapplika ghall-futur u mhux ghall-passat. Il-konvenuti jsostnu li l-Att in kwistjoni li gie fis-sehh fl-1 ta' Ottubru 2000 mhuwiex applikabbli ghall-bini meritu tal-kawza stante li dana ilu hekk kostruwit mis-sena 1992 u, la darba ma hemmx klawsola transitorja li taghmel l-att applikabbli retroattivament, allura dan l-Att ghandu japplika biss ghall-bini jew zvilupp li jsir wara l-imsemmija data, u mhux ghall-bini gia ezistenti.

In vena legali jigi osservat li "Hija regola universalment rikonoxxuta li, sakemm il-ligi stess ma tghidux car, il-ligijiet godda [anke jekk ikunu ta' ordni pubbliku jew ta' interess pubbliku], hlief dawk li jirrigwardaw materji procedurali in corso, m' ghandhomx forza retroattiva." Dan japplika <u>sakemm il-kuntrarju ma jirrizultax mill-ligi jew espressament jew b' implikazzjoni</u>. [App.C.Edgar Baldacchino et vs Onor.Dr.Tommaso Caruana Demajo 26.10.1954 Vol.XXXVIIIA.I.61]. Din il-Qorti tikkondividi din il-pozizzjoni guridika, ghax dak li ghandu jiddetermina jekk ligi ghandhiex ikollha effett retroattiv, izjed milli l-interess

jew utilita' pubblika taghha, hija l-intenzjoni tal-legislatur kif espressa fl-istess ligi; fattur li jimporta ezami fil-mod kif il-ligi giet koncepita mill-legislatur u kif eventwalment giet skolpita minnu fil-ligjiet tal-pajjiz.

Illi minn ezami tal-Artikolu 12 fuq precitat li jittrata proprju l-punt ta' access ghall-postijiet intizi ghall-uzu tal-pubbliku jirrizulta car li l-ligi tikkontempla kazijiet fejn sabiex il-post isir accessibbli fit-termini taghha jkunu jehtiegu alterazzjonijiet ossia "kull tibdil mehtieg f' dak il-post jew facilitajiet sabiex id-dhul ikun possibbli." Minn dan jidher car li l-legislatur ried li anke bini ezistenti li ma jkunx accessibbli ghal persuni b' dizabilita' isir accessibbli billi jsir "kull tibdil mehtieg" Din fil-fehma tal-Qorti hija konferma li l-intenzjoni tal-legislatur kienet li kull bini uzat mill-pubbliku ikun accessibbli ghal persuni b' dizabilita', anke dak ezistenti u anke jekk ikun hemm bzonn li jsiru alterazzjonijiet ghal dan il-ghan. Din il-konsiderazzjoni tkompli ssib sostenn fl-ezenzjonijiet kontemplati fis-sub inciz [2] tal-istess artikolu, fil-kaz ta' bini mibni b' tali mod li persuna b' dizabilita' ma tkunx tista' tidhol f' mod facli u t-tibdil li jkun jehtieg biex isir accessibbli ghal dawn in-nies jimponi piz mhux gustifikat fuq min ghandu l-obbligi li jipprovdi tali access.[5] Ma hemmx dubbju li f' dan ir-rigward il-legislatur kellu f' mohhu wkoll bini gia ezistenti li m' ghandux access facli ghal persuni b' dizabilita'.

Fil-fatt is-sub inciz [2] huwa intiz biex l-applikazzjoni tal-ligi ghall-bini gia ezistenti ma jwassalx mill-banda l-ohra ghal piz finanzjarju ezagerat b' tali mod li jikkrea ingustizzja fuq min genwinament ma jiflahx ghal dak il-piz. Ghalhekk f' dan ir-rigward ghandu japplika it-test of reasonableness kontemplat u spjegat fl-Artikolu 20 tal-istess Att, li jindika l-fatturi li ghandhom jittiehdu in konsiderazzjonijiet fl-ezami tal-fattur ta' "piz mhux gustifikat". Il-Qorti tosserva li anke dan l-artikolu jikkonforta l-konkluzjoni precitata. Di fatti fis-sub inciz [1] paragrafu [b] jaghmel applikabbli dan il-kriterju tar-ragjonevolezza fil-kaz ta' htiega ta' "tnehhija ta' ostakoli arkitettonici". Referenza cara ghall-bini ezistenti.

[5] Fid-dibattiti parliamentari ssemma l-kaz ta' hanut zghir li biex tidhol ghalih ghandek tarag gholi u dejjaq

Illi hija relevanti l-osservazzjoni li, kif jirrizulta minn ezami tat-traskrizzjonijiet tad-dibattiti parlamentari estensivi li saru meta kienet qeghda tigi diskussa l-ligi in parola fil-Parlament, id-Deputati taz-zewg nahat qablu fid-diskorsi taghhom li ghandu jkun hemm access facli ghal persuni b' dizabilita' fil-postijiet uzati mill-pubbliku, u, minbarra postijiet kummerjcali u banek, issemmew ukoll l-iskejjel, il-knejjes, bini goverrnattiv, il-bini storiku inkluz l-istess Parlament, kif ukoll il-poliklinici. Inoltre meta l-Onorevoli Ministru li ressaq l-abbozz ghad-dibattitu kien qed jitkellem fuq il-htiega li bini storiku u tezori kulturali jkun accessibbli ghal persuni b' dizabilita' huwa registrat li qal hekk: "Ahna ghandna hafna tezori li m' mhumiex qeghdin jitgawdew jew ma jistghux jitgawdew minn setturi sostanzjali tan-nies taghna u ghandna d-dmir li naghmlu sforz biex din is-sitwazzjoni nirrangawha. Allura anke hawn irridu kemm jista' jkun naghmlu hilitna biex dawn il-postijiet isiru accessibbli."[6]

Fil-fehma tal-Qorti, ir-referenza rikorrenti, waqt id-diskussjoni tal-ligi fil-Parlament, ghall-bini storiku, l-iskejjel u l-knejjes u l-bzonn li dawn ukoll ikunu accessibbli ghal persuni b' disabilita' jikkonfortaw it-tezi li l-ligi kienet u hija intiza sabiex tapplika anke ghall-bini gia ezistenti.

Inoltre, anke l-istess ratio legis tal-ligi jaghti konfort lit-tezi li l-ligi hija applikabbli wkoll ghall-bini ezistenti. Jirrizulta car, kemm mill-ligi kif ukoll mid-dibattiti parlamentari, li l-iskop primarju tal-ligi huwa l-integrazzjoni shiha fis-socjeta' ta' persuni b' dizabilita' li ghandhom jitqiesu bhala "persuni shah", bhal kull membru iehor tas-socjeta', bid-dritt tal-opportunita' li jghixu hajja indipendenti fi hdan il-kommunita' kollha kemm hi. U ghalhekk tistona il-konsiderazzjoni li, ligi intiza biex tbiddel mhux biss l-istat materjali attwali izda anke, u izjed, il-mentalita' u l-kultura tas-socetja' maltija biex persuni b' dizabilita jtqiesu bhala membri shah tas-socetja' bl-istess opportunita ta' hajja indipendenti, u fl-istess hin tillimita l-applikazzjoni ta' din il-

[6] Seduta Parlamentari numru 215 – 11 ta' Jannar 2000. Sottolinear ta' din il-Qorti.

ligi ghall-bini futur, meta f’ Malta diga sar tant zvilupp fil-kostruzzjoni u hawn tant bini gia ezistenti.

Illi dan premess u kkunsidrat il-Qorti hija tal-fehema li l-artikolu 12 tal-Att.1 tas-sena 2000 japplika wkoll ghall-bini ezistenti fl-1 ta’ Ottubru 2000

[4] It-tielet eccezzjoni tas-socjeta’ konvenuta hija fis-sens li hemm access adegwat ghal persuni b’ dizabilita’ fil-bini in kwistjoni. Di fatti mill-provi jirrizulta li, filwaqt li fuq il-faccata hemm ir-rampa de quo, jirrizulta li mal-genb tal-bini hemm hydraulic lift li tkabbar “to ensure that it could carry a stretcher or a bed from any level to the ground floor level.”[7] L-ezistenza ta’ dan il-lift giet konfermata wkoll minn Marianna Debono, assistant manager, mal-Kummissjoni li fix-xhieda taghha spjegat li, ghalkemm kien hemm lift ma kienx hemm sinjali ghall-hanut fil-lift; izda kkonfermat li l-lift jaghti ghal hanut Eurosport. “Dorna ftit gewwa u ergajna hrigna kif dhalna.”[8] Ma kienx hemm sinjali li juru fejn wiehed kellu jghaddi biex jasal ghall-medical center.

In propositu l-Qorti tosserva li wiehed mill-ghanijiet ewlenin tal-ligi huwa dak li tinghata d-debita dinjita’ lil persuni b’ dizabilita’ billi kemm hu possibbli tpoggihom fuq pjan ta’ parita’ ma’ membri ohra tas-socejta’ bi skop li jkollhom opportunijiet indaqs li jwasslu ghall-integrazzjoni shiha taghhom fis-socjeta’. Issa, tenut kont ta’ dan l-ghan principali, il-Qorti tikkonsidera inaccettabbli u kontra l-ispirtu tal-ligi li persuna konfinata f’ wheelchair jkollha access biss minn go bieb ta’ garage, minghajr direzzjonijiet indikanti l-postijiet fil-kumpless u inoltre <u>fil-genb tal-bini</u>. Il-prinicipju regolanti f’ dan ir-rigward ghandu jkun li l-access ghall-bini jkun, sa fejn hu ragjonevolment possibbli, <u>vicin l-access principali</u> minn fejn jghaddi l-pubbliku in generali biex b’ hekk jitnaqqas ghal minimu tieghu l-aspett diskriminatorju bil-konsegwenzjali awment tal-fattur tal-integrazzjoni. Ghandu jirrizulta car li mhux kull access ghandu jitqies

---

[7] Affidavit Ing. Joseph Muscat – fol.141
[8] Fol.84

accettabbli, imma dak biss li jkun vicin kemm jista' jkun l-access normalment uzat mill-membri l-ohra tas-socejta'

[5] Illi fir-raba eccezzjoni s-socjeta' konvenuta qed takkampa mal-kuncett ta' "piz mhux gustifikat" kontemplat fis-sub inciz tal-Artikolu 12 li jservi bhala kriterju ta' ezenzjoni minn dak kontemplat fis-sub inciz wiehed; u fid-dikjarazzjoni taghha tghid li dak li qed tipproponi l-Kummissjoni "ser ikerrah il-faccata tal-istabbiliment".[9] In propositu jigi osservat li, apparti l-fatt li mill-ligi johrog car[10] li l-ezenzjoni tal "piz mhux gustifikat" hija bazata fuq kriterji ta' natura finanzjarja aktar milli ta' natura estetika, fil-kaz in disamina l-konvenuti ma ressqux provi in sostenn tal-allegazzjoni taghhom. F' dan il-kaz hija applikabbli l-massima onus probandi ei qui dicit non ei qui negat – min jallega ghandu l-oneru tal-prova; u ghalhekk " ..kien jinkombi fuq [il-konvenuti] li mhux biss jaccennaw li t-tibdil huwa rragjonevoli, imma li l-ewwel jispecifkaw b' mod preciz x' kien hemm irragjonevli jew imprattikabbli fit-tibdil [propost] u ghaliex dan kien ser jitfa' piz mhux gustifikat fuqhom, u mbaghad jgibu provi in sostenn ta' din l-allegazzjoni. Dan kollu [il-konvenuti] naqsu li jaghmluh."[11] In mankanza ta' tali prova l-allegazzjoni ta' "piz mhux gustifikat" da parti tas-socjeta' konvenuta ma tistax treggi stante li mhijex sostnuta mill-provi.

Din it-tezi konvenuta tkompli tidghajjef bil-konsiderazzjoni li mill-provi rrizulta li l-konvenuti kienu qablu li t-tibdil mehtieg fir-rampa huwa teknikament possibbli, kif timmanifesta l-applikazzjoni ghall-permess relattiv mahgmula minnha lill-Awtorita' tal-Ippjanar u li giet approvata fit-30 ta' Awissu 2001, izda xorta wahda x-xoghol baqa' ma sarx, u fl-ebda stadju ma tressqu provi fis-sens li dan kien jinvolvi piz finanzjarju fuq il-kumpanija. Izda s-socjeta' konvenuta baqghet ferma fit-tezi taghha li hi ma kinitx obbligata taghmel dawk ix-xogholijiet skond il-ligi, kemm ghax il-ligi, skond hi, ma kinitx applikabbli ghall-post in kwistjoni li kien mibni qabel ma giet fis-sehh il-ligi, kemm ghaliex kien hemm access iehor disponibbli.

---

[9] Fol.13
[10] Art.20[2]
[11] Nota osservazzjonijiet – attrici – fol.158

Illi in bazi ta’ dawn il-premessi, il-Qorti tosserva li anke din l-eccezzjoni hija insostenibbli fil-fatt u fid-dritt.

[6] Illi eccezzjoni ohra tas-socejta’konvenuta hija fis-sens li saret diskriminazzjoni fil-konfront taghha da parti tal-Kummissjoni meta din “iddecidiet li l-ewwel mira taghha ghandha tkun is-socjeta’ eccipjenti” u dan meta fil-pajjiz hawn hafna bini iehor mhux accessibbli ghal persuni b’ dizabilita’.

In propositu l-Qorti tosserva li din l-eccezzjoni tfalli fiz-zewg aspetti taghha. Fl-ewwel lok, tfalli ghax mill-provi rrizultat infondata l-allegazzjoni li bini tas-socjeta’ konvenuta kien “l-ewwel mira” tal-Kummissjoni. Fil-fatt mill-provi rrizulta li l-Kummissjoni ttrattat ilmenti ohra dwar bini iehor ta’ terzi u waslet f’ arrangament bonarju kif obbligata taghmel bil-ligi qabel ma tasal biex tirreferi l-kaz il-Qorti. Fil-kaz in disamina, jirrizulta li nonostante li saru diskussjonijiet u skambjar ta’ korrispondenza, is-socjeta’ konvenuta baqghet ferma fit-tezi taghha bil-konsegwenza li l-Kummissjoni ma kellhiex triq ohra hlief li tipprocedi skond id-dettami tal-ligi u senjatamet ir-Regolament 5 tal-Avviz Legali 13/2001.

Fit-tieni lok, jigi rilevat li, apparti mill-fatt li bis-sahha tas-sub inciz [1] tal-Artikolu 32 il-Kummissjoni ghandha s-setgha li tibda investigazzjonijiet minn rajha “dwar kull haga li tkun tinvolvi att li allegatament jikser xi wahda mid-disposizzjonijiet ta’ dan l-Att.”; fil-kaz in disamina rrizulta mill-provi li l-investigazzjoni fil-konfront tas-socjeta’ kovnenuta giet inizjata wara ilment li persuna b’ dizabilita’ kienet ghamlet mal-Kummissjoni dwar l-inaccessibilita’ tal-bini in kwistjoni. Dan jirrendi din l-allegazzjoni ta’ diskriminazzjoni priva minn kull sosteniment fattwali u legali.

Illi in konkluzjoni huwa opportun li jigi rilevat li, ghalkemm jirrizulta li l-bini in kwistjoni ilu miftuh ghall-pubbliku mis-sena 1992 u cioe’ kwazi tmien snin qabel ma’ giet promulgata l-ligi in kwistjoni, u ghalkemm huwa minnu li s-socjeta’ konvenuta anke f’ dak iz-zmien kienet hasbet

sabiex taghti forma ta' access lil persuni b' dizabilita' anke peress li minn dan l-istabbiliment jinbiegh apparat ghall-uzu ta' dawn in-nies, dan il-fatt ma jezonerax lil din is-socjeta' milli tottempera ruhha mal-ligi vigenti llum li tirrikjedi espressament li l-bini in kwistjoni ghandu jkun accessibbli ghal persuni b' dizabilita'; u gia la darba r-rampa in parola ma tissodisfax il-kriterji ta' accessibilita' ghal dawn in-nies, allura huwa l-obbligu, naxxenti mill-ligi, tas-socjeta' konvenuta li din taghmel ix-xogholijiet rimedjali necessarji.

Inoltre ghandu jirrizulta car il-fatt li, ghalkemm jidher li fl-intern tal-bini hemm accessibilita' u possibilita' ta' manuvrabilita' ghal dawn in-nies, ir-rampa in kwistjoni li taghti access ghall-intern tal-bini, ma tissodisfax il-vot tal-ligi. Dan jirrizulta kemm mic-certifikat tal-Perit Hector Zammit, kif ukoll mill-istess xhieda prodotti mis-socjeta' konvenuta, li fl-affidavit taghhom ammettew li biex jitilghu r-rampa bil-wheelchair ghandhom bzonn l-ghajnuna. Fi kliemhom: "I ask for a little help up the main entrance ramp."[12] "All I need is a little help up the main entrance ramp."[13] In fine il-Qorti tosserva li r-ritratt markat Dok.1 esebit a fol.62 tal-process mis-socjeta' konvenuta jaghti konfort lit-tezi tal-attrici u cioe' li r-rampa hija inadegwata ghal persuna f' wheelchair li jrid jaccedi wahdu fil-bini in kwistjoni. Fl-ispirtu tal-ligi, din ghandha tigi kostruwita b' mod li persuna b' dizabilita' jkun jista' juzaha f' kull kaz u indipendentement mill-fatt jekk isibx ghajnuna jew le.

Dan premess u kkunsidrat il-Qorti hija tal-fehma li l-attrici pprovat sodisfacentement il-kaz taghha fil-konfront tas-socjeta' konvenuta u cioe' li fil-bini fuq indikat intiz ghall-uzu mill-pubbliku ma hemmx access adegwat ghal persuni b' dizabilita' bi vjolazzjoni tal-Artikolu 12[1][c] tal-Att.1/2000 u l-konsegwenzjali diskriminazzjoni fil-konfront ta' dawn il-persuni. Ghaldaqstant it-talbiet attrici huma gustifikati u jimmeritaw li jigu milqugha.

---

[12] Affidavit Charles Palmier – fol.134
[13] Affidavit Maria Mercieca – fol.135

Ghal dawn il-motivi tiddecidi billi, prevja rigett tal-eccezzjonijiet kollha tas-socjeta'konvenuta, tilqa' t-talbiet attrici u, filwaqt li tiddikjara s-socjeta' konvenuta hatja ta' diskriminazzjoni fit-termini tal-Artikolu 12[1][c] tal-Att.1/2000; tordna li fi zmien xaharejn, mill-hrug tal-permess relattiv mill-Awtorita' tal-Ippjanar, is-socjeta' konvenuta taghmel ix-xogholijiet necessarji sabiex tipprovdi access liberu u adegwat li jaghti ghall-imsemmi stabbiliment u tordna li, fi zmien gimghatjen mid-data li dan il-gudizzju jghaddi f' gudikat, l-istess socjeta' tissottometti lill- Awtorita' tal-Ippjanar l-applikazzjoni necessarja ghal permessi relattivi ghal dan il-ghan.

L-ispejjez a kariku tas-socjeta' konvenuta.

< Sentenza Finali >

--------------------------------TMIEM--------------------------------